

**Dissertatio inauguralis medica, de panacea ... / auctor respondens
Matthias Institoris.**

Contributors

Institoris, Mátyás, mossóczi, 1708-1763.
Alberti, Michael, 1682-1757.

Publication/Creation

Halae Magdeburgicae : Typis Joh. Christiani Hendelii, [1730]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/wn3pw8qj>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

PANACEA

Quam,

AUSPICE DEO PROPITIO,

Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſæ Facultatis Medicæ,

IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,

PRÆSIDE

N. D. MICHAELE ALBERTI

CR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB. CON-

SILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE PUBL. ORDIN. ACAD.

NAT. CUR. COLLEGA, SOCIET. REG. BORUSS. SCIENT. SODALI, ETC.

DECANO SUO SPECTATISSIMO,

Domino Patrono ac Promotore suo omni bonoris cultu prosequendo,

PRO LICENTIA,

AD OMNISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-

GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,

HORIS LOCOQUE CONSUEVIS,

ANNO MDCCXXX. D. SEPTEMBR.

Publicæ ac placide eruditorum ventilationi subjicet

AUCTOR RESPONDENS

MATTHIAS INSTITORIS,

NOBILIS HUNGARUS NEOSOLIENSIS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELI, ACAD. TYPOGR.

EXCELLENTISSIMO, AMPLISSIMO NOBILISSIMO,
EXPERIENTISSIMO DOMINO,

D O M I N O
CAROLO OTTON
MOLLER,

MEDICINÆ DOCTORI,
NYCLYTORUM COMITATUUM ZOLIENSIS
THUROCIENSIS PHYSICO ORDINARIO,

NEC NON
LIBERÆ REGIÆ MONTANÆQUE CIVITATIS
NEOSOLIENSIS

SENATORI SPECTATISSIMO GRAVISSIMOQUE
UT ET PER PLURES HUNGARIÆ COMITA-
TUS PRACTICO CELEBERRIMO,

PATRONO ET FAUTORI SUO
ÆSTUMATISSIMO,

D. D. D.

A U T H O R.

Q. D. B. V.

PROOEMIUM.

Siquis vires intellectus sui, perscrutandis rebus, a summo sapientissimoque Architecto creatis, consecrare velit, amplissimum inveniet campum, in ipsa imprimis contemplatione ordinis, quo mediante, quicquid in hoc Universo deprehenditur conservatur. Ut enim paucis saltem rem illustrem. Quis non videt, omnia sidera, globumque terræ, certo tempore, certoque modo motum suum absolvere. Animalium, vegetabilium, minerarum & metallorum durissimorum generatio ac maturatio, a certis causis, tempore, modoque cuilibet convenienti ac proprio dependet. Cum vero de singulis his agere prolixum foret, unicum saltem hac vice, hominem scilicet, tanquam objectum artis Medicæ ad considerandum proponam. Hujus
A 2 actio:

actiones non modo animales, sed & vitales, ut secundum certam regulam fierent Divino Numini placuit. Concessit ei præ reliquis animalibus præstantissimum illum thesaurum rationis, eidemque simul Legem Naturalem, ceu normam actionum, indidit. Anima præterea, corpus sibi commissum secundum certas regulas alit, nutrit, conservat, læsumque pristinae sanitati restituere conatur. Cum autem non semper scopum hunc consequi poterit, Medico, tanquam Naturæ Ministro incumbit, ut illi succurrat, quod nulla ratione feliciter suscipit, quam, si ordinem Naturæ consuetum sequutus fuerit. Irritus quapropter vanusque est illorum conatus, qui corpus humanum a quacunque causa læsum, unico solummodo remedio, indiscretim sanitati restituere adlaborant. Diversissimas enim esse causas, quæ corpori nostro nocere possunt, nemo ignorat; hinc diversi quoque effectus, diversa remedia exposcunt. Vanitatem itaque illorum, qui Medicinam ejusmodi Universalem seu PANACEAM, proprie sic dictam statuerent atque defendere non erubescunt, declaraturus, constitui dissertatione hac 1) Naturam & indolem Panacæe quadantenus exponere, & 2) impossibilem ejus existentiam ex fundamentis Medicinæ demonstrare. DEUS vero T. O. M. gratia sua adfit, ut propositum hoc meum in ejus gloriam, patriæque emolumentum cedat.

ORdo itaque, antiquis anima rerum dictus, requiri, ut antequam ad tractationem ipsam materiae dissertationis hujus me accingam, vocis Panaceæ *ἑλυσμον* paucis exponam. Est vero vox hæc, ut & aliæ denominationes quamplurimæ in scriptis & scholis Medicorum frequenter occurrentes, græca, & quidem ex *παν*, omne, & *αἰέομαι*, fano, medeor, composita. Ita, ut vi vocis nihil aliud denotet, quam medicamentum universale, contra omnes morbos, ex quacunque causa ortos.

§. II.

Patet jam vel ex ipso saltem vocis significato, speciosum, imo nullo pretio redimendum medicamentum hoc futurum, modo in rerum natura existentia quædam ei concedi posset. Sed quemadmodum circa alias res quamplurimas magnus quotidie abusus observatur, ita nullo tempore defuerunt, qui non in arte imprimis salutari, vel circa terminorum technicorum usum, vel ipsas inventiones & compositiones medicamentosas, hallucinati fuissent. Error autem hic, partim ignorantia, partim malitia hominum istorum adscribendus est. Hæc eos impellit, ut sub specioso Panacearum nomine merces suas eo citius divendere, vel etiam, ut hac ratione orbi innotescere possint. Legimus quidem in antiquissimis Medicorum scriptis, vocem hanc jam illis temporibus in foro medico fuisse receptam, nunquam tamen proprio sensu sumtam, ut scilicet indifferenter contra omnes morbos prodesse crederetur medicamentum nomine hoc insignitum. Ita priscis temporibus variæ compositiones a potiori & καὶ ἐξο-

xiv sic denominatae fuerunt, quod nimirum plurimis, sed non omnibus morbis mederentur. Galeno (a) antidotus quaedam Panacea dicta fuit; ut & alia, quae & stichus vocabatur. (b) Alibi emplastrorum meminit, eodem nomine insignitorum, e. g. Epuloticon Andromachi (c) nec non Heræ. (d) Aurum vero potabile antiquos pro medicina universali non habuisse, scripta illorum testantur. (e) Si enim experientia comprobatum deprehendissent, illud omnibus indicationibus satisfacere, injurii fuissent in posteros, quibus relicta ejusdem vera descriptione, tam facilem, compendiosam & certam curandi viam revelare noluisent. Successu vero temporis, propter multorum ignorantiam & ineptam applicationem, vox hæc in abusum venit; siquidem plurimi vires remedium non satis accurate inquisiverunt, hinc si præter illorum expectationem prospere cessit, id mox ad universalitatis apicem evexerunt. (f) Observavit hoc suo jam tempore Penotus, (g) dum rudes ejusmodi sequentibus verbis corripit: *Unsere gemeine Rorte der Nertze, kommen in ihrer einfältigen Thorheit daher gedrollet, nehmen güldene Ketten, Gold-Gülden, und dergleichen, glühen die und löschen sie dann ab in einem Wasser, und unterstehen sich einen Gesod, Trancß zu brüddeln, daß*

(a) L. II. de Antidot. cap. i.

(b) L. VII. de C. M. S. L. c. 2.

(c) L. II. de C. M. P. G. c. 15.

(d) L. V. c. 2.

(e) vid. Arnold. de villa nova, Raymund. Isaacus Hollandus.

(f) Etemüller Tom. I. pag. 151.

(g) in tract. cui tit. Theophrastisch Vade mecum. pag. 62.

daß dick und dünne durch einander gehet. Es kömmt aber gleichwohl bisweilen auch Honig darzu, oder sonst ein gutes Brühleit, geräths wohl, so muß auch Wein dabey seyn zu einer sonderlichen Stärkung derer *Spirituum* und vornehmsten Haupt Gliedern: Wann nun das hohe *Narcantum*, darinne das Gold so künstlich abgelöschet, das Sauspulicht zur Welt geböhren, so wirds mit einem sonderbahren hohen Tuel und Nahmen getaufft, heißet *Apobamma*. Lieber, sage mir doch einer, woher kömmt in diese Rüche Suppen die Stärkung des Herzens, vielleicht von dem Wust, so zuvor die Hände an dem Golde kleben lassen, und damit vermischer hat. *Nec desunt ætate etiam nostra agyrtæ ejusmodi, circumforaneique, quorum numerus indies fere augetur, quique non cessant, ignorantia sua mendaciisque nobilissimam hanc artem conspurcare. Hi enim ut plurimum Panaceas tales se possidere mentiuntur, atque non tantum vulgus, sed illos quoque qui ultra vulgus sapiunt, persuasionibus eo adducunt, ut omnem fidem illis adhibeant. Hic inprimis locum invenit, notissimum illud dicterium:*

*Fingunt se Medicos quivis Idiota, Sacerdos,
Judæus, Monachus, Histrio, Rasor, Anus,
Miles, Mercator, Cerdo, Nutrix & Arator
Vult medicas varias quivis habere manus.*

Cum vero, per longam satis experientiam, a Medicis demonstratum sit, rationi & experientiæ repugnare sententiam illorum, qui Panaceas statuunt & defendunt; si hinc quis sub Panacearum nomine, remedia Polychresta, non neglecta methodo convenienti, in usum vocet, neminem contrarium inveniet. Heroica talia remedia ex Cinnabarinis, Antimoniatis, Solaribus, Mercurialibus

libus &c. parantur. (i) Frequenti hinc in usu adhuc est vox hæc Panaceæ Medicis ætatis nostræ celeberrimis. Ita Cel. D. D. Fr. Hoffmannus, (k) Aquæ simplici hoc elogium tribuit, eamque medicinam universalem compellat. Essentia dulcis Hallens. per totam fere Europæam celebris, quatenus in omnibus morbis tanquam cordiale & confortans tuto propinatur, ita, ut licet non semper, variantibus nonnunquam circumstantiis, finem exoptatum assequatur, nunquam tamen damnum etiam aliquod corpus ex ejus congruo usu capit. (l)

§. III.

Hujus autem remedii Universalis denominatio, quam hætenus paucis vidimus, magis ab effectu est desumpta, quem in propulsandis omnis generis morbis exercet. Videamus porro Synonyma ejusdem, quæ potius subjectum respiciunt, ex quo Panchrestum hoc medicamen paratur. Hæc vero non minus ac Aurum ipsum speciosa sunt. Sic enim communiter Arcanæ Philosophiæ addictis, Lapis Philosophorum audit, quique hunc adepti sunt, præstantissimam *medicinam possident*, omnibus *metallis infirmisque simul* proficuum. (m) Et,

Confectus Lapis omnigenæ Rex ille medelæ

Invictis Panacea potens virtutibus una

Quæ non est toto Medicina salubior orbe,

Pneuma-

(i) vid. Wedelius in compend. Chym. p. 208.

(k) in Dissert. de Aqua Medicina Universalis anno 1712. ed.

(l) vid. D. Richteri tract. *Erkenntniß des Menschen*, Part. II. p. 726.

(m) Secundum testamentum Hadrianeum.

Pneumatica partes penetrans vi corporis omnes

Sumpta vel unius saltem sub pondere grani. (n)

Et cum medicamentum hoc ipsam animam auri in se continere putatur, h. e. a Sulphure ejusdem fixissimo reliqua duo principiata, Sal scilicet & Mercurium, purissimum, vinculo fere indissolubili conectente, imprægnari, Tinctura dicitur Auri, Essentia Solaris, Elixir Solare, Aurum potabile, Quinta essentia Auri, arcanum Sulphuris, Auri. Hadriano a Mynsicht (o) Unicornu Solare dicitur. Quercetano audit Aurum vitæ, Laudanum Mercuriale Bayero, & quæ sunt aliæ denominationes quamplurimæ, propter diversos & peculiare modos parandi, singulis Authoribus proprios, admodum variantes.

§. IV.

Præmissis his, videndum porro, quale medicamentum primi impositores proprie sub nomine Panaceæ intellectum voluerint. Quod optime fieri posse existimo, data definitione reali, naturam ejusdem genuinam comprehendente. Est vero *πανακεια* secundum mentem illorum, remedium contra omnes impetus morbosos, ex quacunque causa ortos, directum, ex substantia Solari Sulphurea, aut mineris ad auri naturam propius accedentibus, paratum, ut beneficio ejusdem, non tantum causæ præsentis morbificæ cito, tuto & jucunde debeliari, sed imminentes quoque declinari possint, adeo, ut corpus animale semper in debita sua temperie permaneat. Dixi, esse remedium universale, quo ipso reliqua polychresta, specifica, excluduntur.

(n) Sub finem ejusdem.

(o) in *Armament. Med. Chym* p. 4.

duntur. Sed, quemadmodum Panchresta, sine ullo rationi convenienti fundamento statuuntur, uti paulo infra sum demonstraturus, ita nec de his posterioribus asseri potest, ea secundum mentem vulgi medicorum, sine ullo habito respectu ad subjecta, ætatem, temperamentum &c. pluribus aut unico saltem morbo, vel certæ cuidam corporis parti, certissimum ac plane divinum adferre auxilium posse. Placet hac de re, verba Celeb. D. D. Hoffmann. (p) in medium proferre: *hujus generis remedia, inquit, ac Panaceæ, quæ certissimos ac exoptatissimos semper præstent effectus in curatione morborum, nullatenus dantur. Neque extare medicamenta, quæ omnibus, fatis faciunt morbi indicationibus certo colligi potest, quia non tantum pro dispositione humorum causæ unius morbi variæ & discrepantes, sed & indicationes auxiliorum sunt diversissimæ.*

§. V.

Quum vero materia, de qua agere suscepi, examini quoque chymico subjicienda est, e re mea esse arbitror, hac prius via, in naturam indolemque ejus esse inquirendum. Pergo itaque ad ipsam materiam Auri, qua reclusa præstantissimam illam, & tot tantisque elogiis a filiis sapientiæ decantatam medicinam, parare consueverunt. Auri metallum hic intelligo, quodcunque, sive illud sit nativum aut artificiale, modo genuinas Auri qualitates vere possideat, ut nimirum sit corpus purissimum, pondere reliqua metalla superans, maxime ductile atque fixum, coloris flavi. Purissimum sit oportet, nullis heterogeneis partibus

(p) in Diff. de Medicamentis Specific. eorumque agendi modo habit. 1694.

bus inquinatum: quod facile ex colore & gravitate cognoscere licebit. Omnia quippe metalla ignobilia pondere superat, ob Mercurium defæcatissimum, densissimumque. Nam, quemadmodum Sal, quo & Aurum uti reliqua metalla gaudet, corpori ejusdem intime est junctum, ut non facile ob acidam suam naturam a quavis humiditate solvatur, a reliquis principiis sibi associatis disjungatur, inque crocum seu rubiginem convertatur; ita Mercurius quoque ob angustissimos poros & vinculum, quo cum sulphure purissimo est connexum, in ipso quoque igne culinari vehementissimo, in altum non adscendit. Ex hoc fundamento etiam patet, aurum secus ac alia metalla, ob principium suum mercuriale compactissimum, Mercurio communi injectum, fundum petere. Non defuerunt hic nonnulli, qui elementum in primis Salinum auri, ut & omnium reliquorum metallorum in dubium vocare ceperunt, statuebantque, metalla nil aliud esse, quam secundum Wedelium (q) Mercurium vario caractere diversificatum. Sed maximopere falluntur. Licet enim nullam mentionem Salis faciat, id tamen eo ipso non excludit, dum Sulphur Vitriolicum admittit. Sulphur hoc aliis substantia dicitur terrestris, Becchero lapis fusilis audit (r). Interim cum industria experientissimorum virorum in scientia naturali tantos progressus fecerit, ut experimentis institutis ad oculos demonstrari possit, aurum in se verum Sal fovere, hodie neminem amplius de eo dubitare persuasus sum. Unicum illud experimen-

B 2 tum

(q) Pharmacix acroamaticæ p. 85.

(r) Physic. subterræn. L. I. Sect. III. c. 2.

tum ope speculorum causticorum Tschirnhufii a Dn. Hombergero institutum (s) omnes contradicentes refutat. Horum quippe beneficio, auri corpus, vinculo prius Sulphuris per radios solis concentratos disrupto, in vitrum albescens convertitur, manifesto indicio Sal eidem inesse. Ad vitrum enim quaecumque producendum Sal & terram requiri, neminem latet. Sed cum materia hæc jam ab aliis fusius sit pertractata in variis scriptis, eidem diutius immorari superfedeo. Consuli interim potest de Sale Vitriolico Auri Basilius Valentinus Boyle (t) ope Salinæ cujusdam substantiæ Crystallos auri se impetrasse, perhibet, quarum etiam Bohnius (u) meminit. In primis autem legi meretur dissertatio D. Rothii Pract. Lips. de Salibus metallicis.

§. VI.

Ad corpus itaque auri compactissimum solidissimumque destruendum, inque sua principia reducendum mileni modi procedendi ab authoribus traduntur, librique de illis fere innumeri prostant, a quorum tamen lectione sæpe quis indoctior & impedito atque obfuscatō magis intellectu recedit. Hinc etiam sæpissime fit, ut plurimi, nescio quales, thesauros in scriptis ejusmodi obscuris se invenire posse arbitrentur, & si unam vel alteram locutionem hieroglyphicam referarint, atque intellexerint, nullo labori, nullis sumptibus parcant, eventu tamen sæpissime in contrarium cedente, adeo ut auro nimium volatili-

(s) Histor. Acad. Paris. an. 1702. p. 47.

(t) in Chymist. sept. p. 14.

(u) diff. chym. XI. §. 6.

latilifato, nimiumque exaltato, nil nisi fumum, nulla vestigia auri fixi relinquentem, cernere possint. In eo conveniunt omnes, ut ante omnia aurum ab impuritate externa vel admixtis peregrinis particulis metallicis, purgetur, mediante vero quo id peragi debeat, plurimi variant. Quivis enim artifex modum sibi consuetum laudat aliisque commendat. Habent itaque nonnulli in more, ut cementatione ab eodem separent cuprum. Alii cupellatione metalla impuriora, præter argentum, ab auro abigunt. Quartationem porro quidam in usum vocant, ubi aurum cum triplo vel quadruplo argenti miscetur, granulatur, tandemque Aqua Forti dissolvitur. Inprimis vero methodus Basil. Valentini commendatur, qua aurum beneficio Antimonii purificatur, qua de causa etiam lupus ab eodem dicitur. Hunc laborem excipit alter, scilicet amalgamatio secundum eundem authorem qui sex labores statuit, sequentibus verbis: **Sechs Städte** (h. e. Sex labores) *durchwandelt der König, am himmlischen Firmament, aber in der Siebenden behält er seinen Sitz. Denn der Königliche Saal ist daselbst mit güldenen Stücken behangen.* Amalgamatione peracta solvitur; posthæc destillatur & volatilisatur, a menstruo liberatur, coagulatur, invisibileque antea redditur visibile, tandem reducitur atque ad Tincturam extrahendam adaptatur. Angelo Salæ tribus actibus totus processus absolvitur 1) calcinatione 2) solutione magistrali & 3) coagulatione. Dum vero calcinationis apud authores fit mentio notandum, eos non intelligere proprie de auro; siquidem idem calcinatum in pulverem subtilissimum & impalpabilem attenuatur, ve-

ramque calcis formam mentiatur, cum tamen semper pri-
 stinae suae formae restitui poterit, quod corporibus vere
 calcinatis non contingit e. g. calci lapidum. Cum itaque
 aurum nulla vi ignis communis, unanimi omnium chy-
 micorum consensu, destrui potest, illorum opinio cadit,
 qui contrarium asserunt. *Quodsi enim vere calcinari sta-
 tueretur, consequens necessario esset, quoniam in illa calei-
 natione, substantiae humidæ & glutinosæ, sive mercuriales
 & Sulphuræ auri deperderentur, substantiaque tantum
 Salina cum terra aridissima & siccissima ac qualitatibus
 ignis abunde imbuta, reliqua fieret: quod aurum ita mer-
 curio suo & sulphure spoliatum, etiam virtutum, quæ ab
 optima compositione & temperamento substantiarum in-
 vicem conjunctarum pendent, una fieret vacuum (x)* Et
 licet aurum per addita Salia adeo immutetur, ut nulla am-
 plius ejus vestigia cerni possint; si tamen in manus exper-
 ti artificis incidant, iterum restitui, atque in unum cor-
 pus liquari potest. Calcinatio autem hæc duplici ratio-
 ne instituitur, via scilicet humida, quæ & immessiva di-
 citur, peragiturque mediante aqua Regia; & via sicca
 sive cementatoria, ope ignis, adhibitoque pulvere cemen-
 tatorio.

§. VII.

Magnopere etiam disceptatur circa menstruum
 aurum solvens. Dum enim quidam corrosiva, corpori
 humano maxime inimica, abesse debere putant, insipida
 potius illis substituunt, iisque non secus ac per acriora
 menstrua auri corpus compactissimum in minimas partes
 resol-

(x) Angel. Sala. Chrysol. p. 130.

resolvere conantur. Menstruum itaque tale ex rore ma-
 jali, aqua pluviali, nive &c. conficiunt. Sed quicquid et-
 iam sententiæ hujus patroni in medium proferre possent,
 id tamen certum multaque experientia comprobatum ma-
 net, metallum hoc in nullo alio, quam corrosivo men-
 struo ita solvi posse, ut potabile fiat. *Quia enim sub-*
stantiæ auri natura tam perfecte unitæ sunt & combinatæ
invicem, ut nulla potentissimorum corrosivorum violentia
intime divini ab invicem possunt: admodum ridiculum est
& vesaniæ proximum, velle cum menstruo insipido non
corrosivo, sed qualitatibus auri proportionato, vel essentiam,
vel Tincturam ex auro extrahere. (y) Quod vero
 menstrua corrosiva attinet, a quibus tantopere sibi me-
 tuunt, ea, lege artis a corpore metalli separari possunt,
 ita ut tuto cuilibet propinentur. Ita enim alia etiam cor-
 pora metallica, magni in medicina usus, solvuntur, &
 affundendo aquam simplicem edulcorantur. Præterea
 quoque, non omnia corrosiva, ex quibus menstrua hæc
 parantur, corpori nostro adeo infesta esse, dici potest.
 Quis enim ignorat, acetum aliasque res acidas nos condi-
 menti loco usurpare, & ad sustentandam vitam esse maxime
 necessarias, quæ tamen subjecta re ipsa corrosiva sunt (mi-
 tiora tamen) nam non tantum perlas, conchas, corallia
 solvunt, sed & plumbum, chalybemque corrodunt.
 Menstrua vero corrosiva ad aurum solvendum esse neces-
 saria, ipse Paracelsus perspexit, dum monet: *z) quod*
autem

(y) Ang. Sala Chrysol. p. 144. porism. 3.

(z) In fragm. ad libr. de gradat. & composit. fragm. 2. de præ-
 paratione & administratione remediorum.

*autem ex metallis est, id hac via tractari debet, ut metalla re-
solvantur in liquorem per salina & ut in corporibus suis ma-
neant, quia corpus illorum mercurius est & est eorum vis.
Quare non debet queri modus quintæ Essentiæ extra corpus,
sed corpus est id ipsum.* Qui ita corrosivis utuntur, vel sim-
plex illud atque usitatissimum menstruum Aquæ Regis ad-
hibent, vel idem adhuc magis acre reddunt, addendo scil.
aquæ fortis unc. VIII. Sal. ammon. & Nitr. dep. ana unc. III.
Alii alio etiam & peculiari modo, scopo huic inserviens
menstruum parant. Ita quidam primarium menstrui re-
quisitum in eo ponunt, *ut sit instar ignis: nam ut ignis
diuturnior ferrum, cuprum, plumbum in pulverem redi-
git, eodem modo hoc menstruum, Sulphur philosophicum in
alkohol convertit & ipsum menstruum aurum philosophicum
in alkohol vertendo, transit ipsum in alkohol auro simile &c.*
(a) Talia etiam menstrua fortia apud Cassium (b) descri-
pta videri possunt. Cum vero multi, inter quos primus
quasi Paracelsus notari meretur, viderent, irritum hunc
laborem esse, per menstrua etiam corrosiva, aurum ita
solvere velle, ut nullo modo reduci possit, excogitarunt
menstruum quoddam universale. Quod an unquam in
rerum natura extiterit, & non potius ens rationis sit, ad-
modum dubito.

§. VIII.

Mediantibus ergo his mensuris aurum nondum in
principia sua, vel, ut in Scholis Chymicorum loqui
amant

(a) Vid. Hanemanni Xystus.

(b) in tract. de auro potab. qua de re etiam consuli possunt Illustr.
Stahlii fundam. chym. p. 174. seqq.

mant, radicaliter resolutum est, ita ut amplius in pristina formam reduci non posset; sed in minimas tantum particulas discontinuatum. Ulterius itaque labor a chymicis continuatur, isque multifariam. Purgato enim atque calcinato sic auro, volatile id reddunt, ita quidem, ut beneficio debiti cujusdam vehiculi per alembicum destilletur & abstrahatur. Vehiculum tale præbet oleum antimonii glaciale, Spir. Nitri bezoardicus, Spir. Sal. Spir. vin. Sale urinæ acuatus, quæ singula calci affusa toties ab eadem cohobantur, donec in formam liquidam sit redacta. Parari etiam solet Tinctura auri, calcem ejus cum simili quodam liquore, per certum temporis spatium digerendo, quo decantato, in fundo vasis sub forma olei rubicundi remanet, in quovis menstruo solubili.

§. IX.

Hunc igitur in modum aurum in formam liquidam atque potabilem redactum, medicinam illam sic dictam universalem constituit, quæ a filiis sapientiæ tot tantisque laudibus ad cælum usque evehitur, cujus encomiis tot volumina scatent, ob singulares ejus ac plane divinas virtutes, quas possidere perhibetur. Et licet labor hic tam arduus periculique plenus sit, ob magnos sumptus, diligentiam indefessam, vigilantiam, patientiam, scientiamque in rebus chymicis non exiguam, imo ob eventum ipsum incertum sæpiusque contrarium; semper tamen inventi fuere & adhuc inveniuntur, qui eundem in se suscipere non abhorrent, magis tamen marsupium proprium quam salutem proximi respicientes atque cu-

C ran-

rantes. Sed quales progressus laboratores ejusmodi, scripta ut plurimum antiquorum obscura pro norma feligentes, in labore isto herculeo, faciant, quidve obtineant, tristia exempla ubivis obvia satis superque testantur. Hinc enim apud multos tot quærelæ audiuntur, tot lacrymæ funduntur, plurimi in exilium abire atque mendicando vitæ prospicere coguntur, alii vero fata deceptorum experiuntur. Ast, cum mihi, artificum istorum statum deploratum, pluribus exponere hac vice non sit concessum, ad illos transeo, qui vere medicinam hanc per longum laborem consequuti sunt, paucisque commemorabo quales nam virtutes ei adscribant. Omnes in eo conveniant, eandem Tincturam auri differre virtute ab auro crudo, raspato, aut in folia diducto. Virtus enim, quam possidet nec auro, nec menstruo solo adscribi poterit. Non menstruo solo: menstruum quippe cum diversis corporibus conjunctum, diversas quoque proprietates nanciscitur. Neque putet quispiam, tertium ex duobus hisce emergens, a parte quadam auri essentiali provenire e. g. a Sulphure ejusdem, beneficio menstrui extracti, cum eodemque combinati. Si enim hoc locum inveniret, calx auri, amissa hac parte corporis sui nobilissima, nulla arte reduci posset, cum tamen experientia contrarium nos doceat. Potius itaque statuendum est, menstruum uniri cum toto auro, non cum Sulphure ejusdem seorsim. Falluntur hinc plurimi qui putant Tincturam suam aureo Colore tinctam a Sulphure extracto provenire, cum tamen cogitare deberent, multa menstrua dari, quæ sine ullo additamento rubicundum adipiscuntur colorem: ex quibus unicum saltem exem-

exempli loco adducam, Spiritum scilicet therebinthinæ. Insignes vero virtutes, quæ auro potabili adscribuntur hinc inde legi possunt. Labet nunc unicam saltem descriptionem medicamenti ejusmodi e scripto quodam (c) D. Joh. Henr. Bollmanni- Physici Quedlinburgensis apponere, in quo sequentem in modum differit: *Aurum est Ignis terrenus, purissimus efficacissimusque humano generi, tum sanitatis conservandæ, tum ægritudinum quodvis genus educendi, suppeditans thesaurum. Auri poculenti sive spiritualis vis, energia ac potentia est stupenda, cum sit omnium pharvacorum alexipharmacum primum atque stupendum. Auri virtutes singulares admirari indagareque ad hominis incolumitatem obtinendam, inter cætera divini opificis opera licet. Aurum spirituale in corpus assumptum, non potest nisi corporis nostri elementa & humores ad temperiem reducere, superfluos ad æqualitatem & diminutos reficere, putrefactiones omnes tollere, atque amica unione calore reficere, sanguinemque expurgare, augereque, nec solum ægritudines sanare, sed valetudinarios longævos reddere. Aurum vivificatum vires auget, illudque robustum reddit, fæces exsiccat, demit sanguinis superfluitates, ac suo splendore ac claritate exhilarat, illuminat, spiritus confortat, suo temperamento temperat & ab omnibus morbis præservat, sua munditie ac puritate mundat. Aurum, quando ex illo Spiritus vivificans, anima seu radii tingentes sunt educti, pestem e vestigio fugat ac virus ejus omne in momento eximit. Aurum si industria atque arte tractetur, in liquorem diffluit, ejusque anima seu*

C 2

lux,

(c) de duplici Oleo Auri, an. 1716, vulg.

lux, Spiritus vivificans, nullo auro conferendus, una ellicitur. Corpora nostra tutius ab omni corruptela servari non possunt, quam alexipharmaco Solari, in quo est lux naturæ cælestis, atque in luce labor, viresque vitæ efficacissimæ. Aurum in Sulphur temperatissimum & vivificum convertitur. Aurum in primam suam materiam resolvi debet, nam nisi resolvatur impossibile erit, ipsum in humano stomacho posse digeri. Auri debet fieri animatio, vivificatio, spiritualisatio & dissolutio. Aurum oportet radicaliter dissolvi. Ab aliis porro ei adscribitur vis diaphoretica, juvenibus vitam longævam expetentibus, commendatur, ut & senibus, quos viridi juventuti restituit, virgines & fæminas vegetas & formosas conservat, mensium fluxum emanentem revocat, partum promovet, & quæ sunt id genus alia. (d)

§. X.

Quemadmodum autem multiplices & variæ virtutes medicæ huic universali adscribuntur, ita non minus in tradendo modo ejusdem operandi, opiniones authorum variant. Quidam potentiam occultam auro inesse putant, quæ magnetice in actum deducitur. *Aurum enim cum sit metallum omnibus suis partibus temperatissimum in quo manifestarum qualitatatum nulla prædominari animadvertatur & quod cor confortet id non ab aliqua evidente qualitate provenit, sed omnium Hermeticorum consensu, & hæc ejus proprietas auloΦuns, specifica, magnetica, occulta à forma vel tota potius substantia originem referens. (e) Alii*
ex

(d) Vid. Hadr. a Mynsicht, Armani, Med. Chym.

(e) Ang. Sala Chrysol. suæ sect, II, Part, II, p. 235.

ex symbolismo ejusdem cum Sole derivant, ita quidem, ut veluti a Sole totius universi conservatio dependet, ita aurum cum eo Symbolizans microcosmum conservat. Ipsam etiam calcem auri, sive aurum fulminans ob analogissimum quendam in corpore nostro operari. Quemadmodum enim ajunt, in aëre macrocosmi a calore externo in actum deductum, deorsum versus impetum suum exercet, ita a calore interno in ipsius microcosmi aërem agit, fœcesque per alvum educit. (f) Alii denique argumentum suum desumunt a perfectissima auri mixtione, & quod omni corruptioni resistat, hinc medicamentum quoque ex eo confectum ejusdem esse indolis ab omnique corruptione corpora tueri. (g) Plurimi vero in ea opinione versantur, aurum potabile in humores nostri corporis agere, ita, ut illi, qui menstruum calci auri affusum, a Sulphure ejusdem tingi credunt, statuunt, Sulphur hoc extractum sanguini associari, virtuteque sua balsamica eundem purificare.

§. XI.

Sed missis aliorum opinionibus, ut de propria similitudine sollicitus, utque declarem, quantum auro sive in substantia, sive in forma liquida assumpto, sit tribuendum, mihi jam incumbit. Omnem qua propter vim atque efficaciam, ipsi etiam auro crudo, denegare minime possum. Prostant quippe observationes fide dignissimæ, quæ testantur, manifestam utique efficaciam ab ejusdem usu fuisse conspectam. Ita legimus apud Ettmullerum (h) hypochondriac-

(f) Idem in processu de auro potab. p. 274.

(g) vid. Stahlii fund. Chym. p. 169.

(h) In comment. Ludoviciano p. 499.

co melancholicum globo aureo deglutito fuisse curatum. Vulnera aureo quodam instrumento inflicta, nullum post se trahere inflammationem, experientia sæpius iterumque compertum est. Neque omni virtute destitutum esse videtur aurum in folia diductum, variisque compositionibus additum. e. g. pulveri Marchionis, rubro Pannonico, Sabaudico, analeptico frigido, contra abortum. Participant quoque de eodem aurea alexandrina Nicolai, aqua Carbunculi & aliæ compositiones quam plurimæ, quæ partim in dispensatoriis partim apud authores ipsos descriptæ inveniuntur. Non vero ab omnibus hæc approbantur. Sunt enim quidam Medicorum, qui auro crudo, raspato, aut foliis ejusdem omnem virtutem denegant. Inter quos imprimis Zwelfferus notari meretur. Penotus (i) in illos, qui talia usurpant, sequentibus verbis invehitur: *Ihrer viele lassen sich auch nicht allein von denen Land-Pfarrern und Schwacksalbern, sondern auch von denen Herrn Medicis überreden, daß sie das Gold fein flein gesfeilet einnehmen, gleichsam ob sie Strausen Magen hätten, und wie derselbe das Eisen, sie auch das Gold darinne zu verdauen vermöchten. Etliche lassen sich auch gelüsten, in etlichen ihrer Art an denen fürnehmsten Elecluariis und andern vielen medicamentis, als in Dithamaro, nach der Beschreibung des Nicolai, Elect, de gemmis, latitie Galeni confectionibus Cardiacis, sowohl auch denen aureis alexandrinis, nicht allein das Gold an sich selbst zu essen, sondern man solte und müste auch aus güldenen Geschirren dasselbe essen und trincken. Hæc autem me non movent, neque eo adducere possunt, ut non credam, aurum in substantia, nullo adhuc modo immutatum, alicujus in medicina usus posse sed & revera esse.*

Quis

(k) In Theophrasti Vade mecum p. 62.

Quis enim ignorat, limaturam martis tantæ virtutis esse, ut in multis affectibus eximium auxilium adferre, quotidie cernatur. Et licet in superioribus a me sit demonstratum aurum nullo menstruo vere & radicaliter solvi posse, ideo tamen, ut & alia corpora, sine ulla deperditione substantiæ suæ manifesta, in corpus nostrum agant. Ita vitrum antimoni millenas etiam affusiones admodum emeticas efficit, cum tamen nec pondus quidem grani ei decedat. Magisterium seu calx auri, solutione in aqua regia & præcipitatione per ol. tartari per deliqu. obtenta, virtutem possidet catharticam, diaphoreticam, ad gr. iij. vel iiij. exhibita. Præcavet præterea convulsiones potentissime. (k) Si ergo aurum adhuc crudum talia præstat, quid non expectandum erit, si per alia admixta, ita adaptetur, ut tertium quoddam inde resultet, multis egregiis virtutibus præditum. Hinc medicamenta Solaria quæ hodiernis practicis in usu sunt, laude sua non destituuntur. Essentiam qua propter dulcem in multis convenire morbis diffiteri nemo poterit. In illis autem præcipue morbis, qui a motibus spastico-convulsivis proveniunt, egregiæ est efficacix. Conducit quapropter in catalepsi, convulsionibus, diarrhoea, hæmorrhoidibus suppressis, mania, melancholia, volvulo, palpitatione cordis &c. Non est autem necessum, ut modum operandi auri, medicamentorumque ex eo paratorum, a potentia quadam occulta derivem, quæ magneticæ, aut ob symbolismum, quem cum sole aurum habere dicitur, in actum deducatur. Res enim luce meridiana clarior est, ea unice in genus nervosum agere, Hinc neque in humores corporis nostri, uti quidam volunt, immediate operatur, sed quatenus tunicas vasorum sangviferorum nerveas leniter adstringunt simulque confortant.

§. XII.

Jam vero super est, ut demonstrem, existentiam Panacearum, rationi & experientix repugnare. Si itaque sapientissimo creatori placuisset, thesaurum talem Pan. medicamenti, contra omnes causas morborum, in ipso auro recondere, quid opus fuisset,

(k) Nenter Fund. med. prax. Special. Tom. II. p. 931.

fuiſſet, ampliffimo illo apparatu medicamentorum ex tribus re-
 gnis defumtorum, ab eoque humano generi conſeſſorum. Cui
 prodeſſet comtemplatio corporis humani, theoria hominis ſani,
 hiſtoria morborum, notiſia virium medicamentorum & aliorum
 in medicina ſcitu neceſſariorum, ſi breviſſima tali facillimaque
 via ſine ullo reſpectu ad cauſas morbificas, omne genus morbo-
 rum curari poſſet. Cum vero fundamenta medicinae triplicem
 fontem morborum nobis monſtrent, ipſa quoque medicamenta
 illis erunt accommodanda. Omnis enim cauſa morbifica reſpi-
 cit vel partes fluidas, vel ſolidas, aut ipſos motus. Ad partes
 fluidas præcipue refertur ſanguis & lymphæ, qui humores vel abun-
 dantia vel defectu, vel intemperie peccant. Sanguis abundans fa-
 cile ſpiſſitudinem contrahit, congeſtiones & ſtagnationes cauſat,
 ſtaſes, inflammationes, infarctus, ſcirrhos & exulcerationes pro-
 ducit. Serum & lymphæ cauſam morbis præbent, fluxu, ſuppreſ-
 ſione, ſtagnatione & corruptione ſua. Partium ſolidarum vitia,
 vel in conformatione læſa, vel in unitate ſoluta conſiſtunt. Mo-
 tus præterea vel excedit, vel deficit, vel inordinate procedit. Pro di-
 verſitate itaque cauſarum iſtarum diverſæ etiam indicationes ſunt
 formandæ. Ita, ubi humores abundant, evacuari debent per V. S.
 ſcarificationem, purgantia, vomitoria, remedia diuretica, diaphore-
 tica, errhina, expectorantia, veſicatoria, fonticulos, ſetacea. Defi-
 cientibus, nutrientia in uſum trahuntur. Depravati vero per alteran-
 tia corriguntur. Partes porro ſolidæ læſæ remediis e fonte Chirur-
 gico deſumtis curantur. Motus denique excedens ſedandus, defi-
 ciens excitandus eſt. Jam quæſo dicat mihi quis, qua ratione poſſibi-
 le ſit, unico remedio, omnibus hiſ indicationibus admodum diverſis
 ſatisfacere. Certum itaque ſtabilitumque manet Patronos Panacea-
 rum oleum operamque perdere, dum labori huic inhiant. Natura e-
 nim noſtra in ſtatu etiam morboſo ordine ſibi conſueto tractari vult,
 Labet itaque coronidis loco, verba Excell. D. D. Quellmaltz Præce-
 ptoris mei æternum colendi, in collegio practico ſæpius iterumque
 prolata, repetere, nimirum: bonam methodum opti-
 mam eſſe Panaceam.

F I N I S.